

ספר היארצייט

נערך ונלקט ע"י
יהודה שיינפלד
ירושלים, תשע"ח

חלק ג'
י"ד אב - י"ב חשוון

כ"ט תשרי - יא"צ דהנה"צ ר' אברהם דוד (ב"ר אשר אנשל) מבומש"ש (תר"א) שצא
 חשון - הנ"ר אליעזר נחום (בר יעקב) (תק"ה) שצד
 א' מרחשון - רבינו יונה החסיד (ב"ר אברהם) - א' כ"ד שצו
 א' מרחשון - יא"צ דהנ"ר יוסף (ב"ר יהודה) ענגיל מקראקא (תר"פ) שצט
 ב' (או א') מרחשון - הרה"ק ישכר דוב בעריש הכהן טורנהיים (תקס"א-תרל"ח) תג
 ב' מרחשון - הנ"ר יהודה ליב (ב"ר בנימין) גרויבארט (תרצ"ז) תד
 ג' מרחשון - יא"צ דהרה"ק ר' ישראל מרוזין זי"ע (תרי"א) תו
 ג' מרחשון - הנה"צ ר' יוסף זונדל מסלנא (תקמ"ו-תרכ"ו) תיב
 ג' מרחשון - הנה"ק ר' יצחק זליג (ב"ר חיים ישראל) טורנשטרן (ת"ש) תיד
 ד' מרחשון - יא"צ דהנ"ר יהודה מורדן מסינעט (תרנ"ד) תיו
 ב. המשך הליקוט מהס"ק פרי העץ תכ
 ד' מרחשון - יא"צ דהנ"ר יואב יהושע (ב"ר נתן נטע) מקינצק (תרפ"ו) תל
 ד' מרחשון - יא"צ דהנה"ק ר' קלונימוס קלמיש שפירא מפאסענצא הי"ד תלד
 ה' מרחשון - הנ"ר צבי הירש (ב"ר שלמה) קאלישר (תרל"ה) תלו
 ו' מרחשון - יא"צ דהנה"ק ר' שלמה (ב"ר דוד) מולכו (תקמ"ח) תלח
 ז' חשון תלט
 ז' חשון (וברית מילה) תמ
 ז' מרחשון - הנה"ק ר' שמעון אשכנזי (רייטש) מדאברמיל - תקס"ב תמא
 ז' מרחשון - יא"צ דהנה"ק ר' יהודה צבי מראולא (תר"ח) תמג
 ז' מרחשון - הנ"ר (יהודה) מאיר שפירא מלובלין (תרמ"ו-תרצ"ד) תמח
 ט' מרחשון - רבינו אשר (ב"ר יחיאל) (ה' פ"ח) תמא
 ט' מרחשון - יא"צ דהנה"צ ר' יוסף יהודה בלוך מפלו (תר"ץ) תנג
 ט' מרחשון - הנ"ר שמעון יהודה הכהן שקאפ (ת"ש) תנו
 י' מרחשון - יא"צ דהנ"ר מאיר (ב"ר צבי הירש) מרגליות (תק"ץ) תנה
 י' מרחשון - יא"צ דהנה"צ ר' דב בעריש וינדנפלד ממשבין (תשכ"ו) תסב
 ליי"א חשון - יא"צ דרחל אמנו תסד
 ב. הלולא דרחל אמנו תסד
 ג. להלולא דרחל אמנו תסו
 י"א מרחשון - הלולא דרחל אע"ה ויא"צ דהרה"ק ר' מנחם נחום משרנוביל
 ודהס"ק מסלונים זי"ע תסז
 י"א מרחשון - יא"צ דהרה"ק ר' מנחם נחום משרנוביל זי"ע תע
 י"א מרחשון - יא"צ דהס"ק ר' אברהם (ב"ר יצחק מתת"י) מסלונים (תרמ"ד) תעג
 י"ב חשון - הנה"צ ר' נחום לעווי משאדיק (תרכ"ו) תעח

י"ג אב - יא"צ הג"ר יוסף אליהו (ב"ר אליעזר קלונימוס) הענקין (תרמ"א - תשל"ג)

ת' דגושה מתבטאת כשמגיעים קצה הלשון בין השיניים, כעין אות ט"י באנגלית ות' רפוי' יש לבטא לאשכנזים כעין ס' רק שהלשון בין השיניים. (דף קכ"א: ע"ש עוד)

ב. יפה בעיני מנהג קווקז שאין מנשקים הס"ת בנגיעת הפה במעיל או במפה אלא מראים מרחוק באצבע ומנשקים. ולענ"ד יפה עושים מב' טעמים - דנשיקה מקרוב דרכה להיות בין המקורבים ביותר ומי יוכל להתפאר ולומר שהוא מקורב ביותר לס"ת. וגם מפני שמלכלכים בריד היוצא מהפה את המעיל, וחץ ממה שהוא גנות לספר, הרי זה אסור גם מהלכות רפואה כידוע, וכה"ג גם לענין מזוזה. וכבר מבואר במס' ד"א זוטא (פ"ו) לא ישתה אדם מכוס ויתננו לחבירו, ונפסק בשו"ע או"ח (ק"ע ט"ז) ואף בתפלין פרטיות שייך קצת טעם זה, וד"ל. ובמה שיש נוהגים בעת שעולים לתורה לשפשף על האותיות במפה ולנשקה, לבד הנ"ל גם גורמים בזה מחיקת אותיות ופוסלים ח"ו את הס"ת, ולפעמים באים גם למחיקת השם ח"ו ועוברים על לא תעשון כן גוי. וכבר הזהירו על זה בספרים.

ויש שנמנעין משום זה (מיאוס דרוק) לשתות מכוס דקירוש הבדלה וממילא הוא בגדר הקריבהו נא לפחתך (כשמקדש על יין ששתו ממנו והוחזר לבקבוק) והעצה לזה שלא להשקות אחרים מהכוס גופו, רק למזוג לכוסות אחרים ולחלקן, ואם יודמן שישתו מהכוס עצמו, לא יחזיר לבקבוק, דהיום

זקן ההוראה בארה"ב ועמוד החסד **והצדקה**, נשיא עזרת-תורה, למד **פצעי**רותו בסלוצק אצל הגרא"ז מלצר, **אח"כ** שימש ברכנות בכ"מ ברוס' וגרוזי' **עד** שנת תרפ"ג שרצו לקחתו לעבודת פרך **ואז** עזב את רוס' והיגר לארה"ב ובשנת **תרפ"ה** נתמנה למנהל עזרת תורה ונשאר **בתפקיד** זה עד יומו האחרון. תשובותיו **(המלאות)** למדנות מופלגת וסברא ישרה) **ודרשותיו** ומאמריו נדפסו בספר כתבי **חגרי"א** הענקין (כ"כ) והרי כמה הערות נחוצות משם:

א. מנהגי ביהב"ג (מהלוח עדות לישראל שסידר לבתי כנסת)

א. ידוע דההברה האשכנזית חסירה **הביטוי** הנכון לכמה אותיות: ע' מתבטא **כמו** א', ת' דגושה כמו ט', ת' רפוי' כמו ס', ב' רפוי' כמו ו', ק' כמו כ' דגושה, ח' כמו כ' רפוי'. ואף שבדבר שאין מבורר, כמו בשינוי מבטא התנועות, אין לנו רשות לשנות בתורה ותפילה מנוסח לנוסח ומהברה להברה, מ"מ בהנ"ל שההברה האשכנזית לקוי' ודאי, הלא הודאי של הספרדים צריך להכריע. והי' טוב שהמורים האשכנזים יתלמדו הביטוי הנכון של האותיות מהמורים הספרדים.. והלעז האנגלי יש בו החילוקים (בין האותיות הנ"ל) באותיות שלהם וקל ללמדו לתינוקות: ו' צריכה להתבטא כמו א' וחצי ו', כעין אות דאבעלי"ו באנגלית, וב' רפוי' כמו אות וו"י באנגלית.

שמקפידין על זה יש חשש הקריבהו גו' משא"כ באירופה בדור הקודם שמפני העוני לא הקפידו מלשתות שיורים. ומה שנראה סתירה לזה מסעיף כ"ב (בס" ק"ע דסגי שמקנה מקום הנחת פיו) ג"ל דהתם מיירי ששתה מהכד, כגון שהי' בדרך (במקום שאין כוסות) שא"א לשפוך כל מה שבכד, וגם מפני גודלו (והכמות הגדולה) אינו מזיק (דהרוק בטל בריבוי המים שבכד) (דף קכג).

ג. לענ"ד יש בשירה ריקנית (- ניגון, כגון בברכת יצר בשבת) בלי תיבות התפילה משום חשש הפסק בברכה, ואין ראוי מהגדולים שעשו כן, דהם עשו מתוך התלהבות ורגש פנימי, ובאופן זה הוא בכלל קריאה, לא כן לדידן (קכד).

ד. מה שיש חזנים שאומרים החתימה גאל ישראל (בשחרית) בלחש, הוא שלא כדן. כי תקנת חכמים שהש"ץ יתפלל בקול מיוצר עד אחר שמו"ע כדי להוציא את מי שאינו בקי, ואפי' כשכולם בקיאים התקנה קיימת. ומה שאצלינו אומר הש"ץ רוב הברכות בלחש הוא משום שבדיעבד יוצאים בקיצור של הברכה עם מה שאומר סמוך לחתימה, אבל עכ"פ הפתיחה של הברכה שפותחת בברוך, והחתימה ומעט מעין החתימה סמוך לה, מחויב לומר בקו"ר, וע"כ גם תחילת ברכת יוצר ומעריב ערבים צריך הש"ץ לאמר בקו"ר. ומנהג הספרדים שהש"ץ אומר בקו"ר כל התפילה, וכן הוא מדינא דגמ' (שם).

(וחדר על זה גם בספרו תש' האיברא, סי' ו' - הערות בעניני תפילה)

ה. אם אשכנזי קובע עצמו להתפלל תמיד אצל ספרדים, וכן להיפך, יכל

לקבוע לו נוסח הקהל, אבל אם בדרך עראי מתפלל בקהל שמתפלל בנוסח אחר, לא יחליף את הנוסח שלו, אא"כ מתפלל לפני התיבה דאז לא ישנה ממנהג הקהל. ואם אירע שהתפלל הש"ץ בנוסח שרגיל בו ולא בנוסח הקהל, אסור לבלבל התפילה בשביל זה, אלא ימתינו עד אחר סיום התפילה וילמדו אותו להתפלל בנוסח הקהל, ואם אינו יכל לשנות רגילותו, לא יעבור לפני התיבה בדאיכא אחר, אפי' יש לו חיוב, ובמקומות שקשה למצוא ש"ץ הגון, טוב שלא יקפידו בכך.

ומצינו בגמ' שהמתפללים לפני התיבה לפעמים גרעו והוסיפו, ולמדו זכות עליהם ולא בלבלו בשעת התפילה, אלא אח"כ הוכיחום, ורק בדבר המעכב צריך להעמיד תיכף את הש"ץ שיעשה כדן.

וגרוע משינוי הנוסחאות או שינוי המבטאים וההברות, ואין לשנות בזה (ממנהג אבותיו) אלא במקום שעפ"י יסודי הדקדוק נתברר לקותא בהברה א'. ומבואר בספרים שיש י"ב שערים ברקיע כנגד כל השבטים, וכנראה נתכוונו לחילופי ההברות. ולכן א"צ לקרוא בתורה בכמה מיני הברות, שמא זה הנכון, ועכצ"ל שלכ"א יש שרש ומקור בתורה ובישראל (א"ה נראה דהיינו דוקא בחילוקים שהיו כבר בזמן הראשונים, משא"כ השינויים שנתהוו מחמת שפת המדינה דאצל יהודי פולין השפיע המבטא הפולני, ואצל יהודי רוס' השפיע המבטא הרוסי כו' וד"ל) ובודאי שלכתחילה יש לכל קהל לבחור ש"ץ וקורא בתורה שקורא בהברה שהקהל קוראים, ורק בשעה"ד סומכים על זה שלדידי' ולכוותי' הברה נכונה היא כפי המסורת שבידו.

אבל לערב הברות ומבטאים שונים ולקרוא מקצת כזו ומקצת כזו, קרוב הדבר שאין יוצאים אפי' בדיעבד (קכד).

ו. (קח"ת בציבור)
תקנת חז"ל לקרוא ז' קרואים או ג' חז"ל כו', ופשוט שהתקנה היא להשמיע הקריאה בציבור, ולכן נתנו זכות קדימה לכהן לוי ות"ח כו', וכך הי' מנהג הקדמונים כ"א הי' קורא בעצמו. ואח"כ כשנתמעטו הבקיאים הקריאה, הנהיגו שא' הי' מקריא בלחש, והעולה הי' קורא בקו"ר, וגם באופן זה נתקיימה תקנת חז"ל של ז' קוראין, דסו"ס כל עולה קרא בעצמו.

ואולם אח"כ הנהיגו שא' קורא בקו"ר והעולים קוראים בלחש, ויש שאין קוראין כלל, וכנראה עשו זה משום דרכי שלום שגם ע"ה יוכל לעלות, ואפשר גם משום שהי' דרכם לנדב ללומדים עבור זה, אבל עכ"פ פשוט בעיני שבכה"ג לא נתקיימה תקנת חז"ל של ז' עולים, כיון שהעולה אינו משמיע לציבור, ורק (עולה) א' קורא בקו"ר כדן התוספתא (שנפסק בשו"ע קמ"ג ה') דבמקום שרק א' יודע לקרות, הוא קורא כל הפרשה. ומן הדין הי' לו לברך בעצמו ז"פ במקום ז' עולים, אלא כדי שלא להרבות ברכות ליחיד, וגם מטעמים הנ"ל נהגו לכבד ז' עולים.

וממילא אחר שעיקר זכות הברכה שייכת להקורא בקו"ר, מסופקני אם שייך בזה מדינא דין קדימה לכהן ולוי, דזה לא נאמר במקום שהזכות שייכת ליחיד שבידו לכבד למי שירצה, וצ"ע. ואולי על סמך זה נהגו בכ"מ להקל בזה (לשלוח הכהן החוצה לפני תחילת הקריאה) ובודאי אין לעשות כך לכתחילה, רק בכ"ז לענ"ד אין

כח לכהנים לתבוע זה בחזקה עפ"י דין (א"ה ולפ"ז אם הכהן רוצה לקרוא בעצמו, שפיר יכל לתבוע).

ומשום זה נראה דאין ראוי עתה להוסיף על העולים, דאולי לא תקנו זה (שאפשר להוסיף) אלא במקום שכל עולה קורא בעצמו, אבל לא עכשיו שהעולה רק מברך וקורא בלחש.

ויתישב בזה מש"כ האח' דקטן אסור להיות בעל קורא, אף שבמשנה מפורש שקטן עולה למנין ז' והיינו שגם קורא את עלייתו. ולהנ"ל א"ש, דרק לעולה א' התירו להיות קטן, ולא לבעל קורא שהוא במקום ז' עולים.

ולכן צריך כל קהל למצוא קורא בקי, דאם יקרא ע"י סיוע אחר, אין מקור לבטל תקנת ז' קוראים, דהא ע"י הקריאה גם רבים יכולים לקרוא. (קכה)

ז. המנהג הקדום הי' לברך רק עולה לתורה שנדב צדקה. וכן הי' הנוסח - בעבור שפב"פ נודב צדקה לכבוד התורה, לכבוד השבת וכיו"ב, אבל מה שנוהגין עתה לברך - בעבור שפלוני עלה לתורה (או בעבור שפלוני צוה לברכס) חוששני בזה לבזיון התורה שצריך לברך את העולה בעד החסד הגדול שעושה בעלייתו. וגם חוצפה כלפי שמיא שדורשים ברכה בעבור שאיזה הדיוט מברך.. ואי איישר חילי הייתי מחזיר המנהג ליושנו לברך רק הנודב בעד החזקת תורה, וגם זה יותר טוב אחר גמר קה"ת קודם מי שבירך הכללי, וכן נהגו בכמה קהילות, ועי' אין הפסק כ"כ בקה"ת... (שם)

ח. זה דורות אחדים שתפסו במנהג ספרד שאמרו הרכה בנ"א קדיש יחד, כדי לבטל הסכסוכים שע"י גורלות. ונראה

פשוט שכיון שהכל אומרים הקדיש, די לקדיש יתום א' אחר כל תפילה, כי מה מקום לומר ב' קדישים סמוכים זל"ז. ומי שהתפלל לפני התיבה, אפי' הוא יא"צ אין טעם שיאמר קדיש שוב אחר עלינו. דהא עיקרו לא נוסד אלא לאלה שלא אמרו קדיש עדיין (עי' ערוה"ש או"ח נ"ה) (א"ה עפ"י המקובלים מובן מדוע אומרים קדיש אחר שש"י וגם אחר הקטרת, דהם כנגד ירידת השפע מעולם לעולם, אמנם הקדיש דרבנן שאחר הקטרת הוא הנקרא קדיש יתום לפי האריז"ל, ואחר עלינו אין קדיש רק הרמ"א הוסיף קדיש זה וקראו קדיש יתום, וזה מה שביאר פה דגם קדיש יתום דרמ"א הוא רק למי שאינו ש"ץ, אבל אם הוא ש"ץ, מודה הרמ"א דא"צ לאומרו, ודיו במה שהתפלל ובשאר הקדישים שאמר, ודוק.)

לענין קדיש דרבנן כתוב ברמב"ם שנתקן ל' בנ"א הלומדים תושבע"פ, שא' מהלומדים יאמר קדיש. וידוע דלימוד תושבע"פ הוא מצוה רק כשמבינים מה שלומדים, וע"כ נהגו לפניו לומר קדיש דרבנן אחר איזהו מקומן ואחר הקטרת, דהם למדו דיני קרבנות בעיון וידעי מאי קאמרי ושייך על זה קדיש דרבנן, אבל עתה שחוטפים ואומרים בלי הכנה אין שייך על זה קדיש דרבנן, וע"כ נמנעו בהרבה מקומות מלאמרו אם לא בשעה שקובעים לימוד ממש בציבור.

גם לענ"ד יש קפידא שיאמר קדיש דרבנן א' מהלומדים, מעמא דארעא, כשם שברכת כהנים דוקא ע"י כהן.. והרבה נשתבשו עמא דארעא שביא"צ ואבילות וודפים רק אחר קדיש, ובחז"ל נזכר יותר זכות לנפטרים ע"י צדקה ותענית, ואחר הלימוד היו ממלאים גרונם של ת"ח יין וכו' אבל מה שעתה תפסו לשתות יי"ש

ביא"צ ובאבלות בביהכ"נ בלי שום לימוד, זהו נגד הדין. ואין רא"י מהרה"ק שנהגו בזה, דאצלם כל מו"מ הי' קודש ומצוה, משא"כ כגון אנו.. (קבו)

ב. (ח"ב) תש' איבר"א — עניני תפילה

א. ע"ד אם נערה יכולה לומר קדיש בביהכ"נ כבר דברו בזה האחרונים (א"ה ע"י שבו"י וברכי"י) ובכ"ז זוכרני שבילדותי אמרה נערה קדיש לפני האנשים בקהילה של חסידים ויראים, (ואם תעמד בעז"ע ותאמר קדיש בזמן שגם הגברים אומרים קדיש אפשר דאין קפידא.) וידע כת"ר דאף קדיש של האנשים, מי שאינו ראוי להיות ש"ץ, יש לפקפק הרבה גם באמירתו קדיש, דהרי כל האומר קדיש בציבור הוא מעין ש"ץ, וש"ץ צריך שיהי' הגון. אלא שע"ז מתקרבים ליהדות, לכן אין דוחים אותם (רק שעכ"פ יאמר עמו הקדיש עוד א' הראוי בפ"ע) ומטעם זה גופא אין לדחות גם הנערות, רק שתעמוד מאחורי המחיצה.

ומה שהקפידו האח' (כגון בברכי"י הנ"ל) הוא בזמנם שאומר הקדיש הי' עומד לפני התיבה, וזה אין ראוי לאשה. אבל עכשיו שכ"א עומד במקומו, ורבים אומרים קדיש יחד, אין לדחות בב' ידיים נערה שרוצה לומר ג"כ במקומה. (עמ' ה'ד')

ב. ע"י שד"ח (אבילות קנ"ז) דיכל לומר קדיש גם כשהוריו חיים. וי"א שצריך לומר קדיש על רבו, כ"ש כשגידלו לשם קדיש, אם אביו אינו כאן ולא מיחה, ורק כשמוחה האב שייך זה לדין כבוד אם הוא עושה מעשה עמך. (שם)

ג. חלילה לעשות מחלוקת עבור המנהג להתפלל לפני התיבה בשנת

אבילות, ואם ירצה להתפלל אחר שהוא יחד הגון בתורתו וביר"ש, אפי' כשאינו יחד תניחוהו. (שם)

ד. מחלל שבת שמגיע לביהכ"נ, יחד שמבואר בתוס' ברכות ובפוסקים חגו לזמן בצירוף ע"ה אף שעפ"י דין אין מומנין עליו, משום איבה שלא יעשו ח"ח לעצמם, ע"י חגיגה כ"ה שהקלו גם שחרות משום כך, ומוכח דכל זמן שאינם יודלים מהקהל (היינו שנוהגים לבוא להתפלל יחד ביא"צ וביר"ש) מצרפים אותם. וידועה ע"י הכנין ציון (ח"ב י"ד כ"ג) לענין מחללי שבת שבדורינו כשמשותפים עם הציבור לעניני תורה וצדקה ומתפללים (לפעמים) ועושים הרבה מצוות (כגון במועדים) מצרפים אותם ואין אוסרים יין במגעם, ואין תח"י כעת לשון התשובה (א"ה טעמו שם דשבת אינה חמורה בעיניהם כ"כ ואינם יודעים שמחלל שבת כעו"ז, והרא"י שמקפידים על מנהגי ישראל כגיטין וקידושין וקריש בעשרה דוקא, משא"כ בזמן חז"ל מי שחילל שבת הראה על כסיה גמורה בדת. וכן בזמננו מי שלמד ויודע מהי שבת, והשליך הכל ומחלל שבת הוא באמת אוסר חיץ במגעו ואינו מצטרף למנין.) ובדורינו שהרפורמים למיניהם פורשים רשת יותר יש להזהר שלא להרחיק, ודנים אותם כאנוסים, ואינו סותר לדברי הפוסקים שאין מצרפים אותם, דכיון שרבו החוטאים ואין כוחנו יפה להחרימם, ואנו צריכים כל יהודי הבא לביהכ"נ להתפלל אין בודקין אחריו ומצרפין אותו, והרבה חוזרים ע"ז למוטב. ורק אם הוא מקלל רבים בביהכ"נ יש להרחיקו. אמנם היחיד ראוי לו לבחור מקום של כשרים ויראי ה', אבל אם אין לו מקום כזה אין להחמיר, דאתי לידי קולא וקלקולא. אא"כ המקום

עצמו מקולקל ריש תערובת עם נשים, בזה הורו שבגון יותר להתפלל יחיד, ואם ע"ז יצטרך תמיד להתפלל יחיד, יל"ע בזה עד היכן מגיע הקלקול, ולחשב לעומת זה התקוה על התיקון ע"י השתתפות הכשרים, ועכ"פ כשמתפלל שם מדוחק צריך למחות ולהוכיחם.

ולענין לקוראם לס"ת, כיון שאצלנו החזן קורא והם רק מברכים סגי דהראשון והאחרון כשרים וראויים לברכה. ולעבור לפני התיבה אין ליתן להם אפי' ביא"צ, ולפחות מיוצר עד אחר שמר"ע יעבור הגון. ואם יבוא למחלוקת יש להתישב בזה והכל לפי האדם והמצב (י-יא)

ה. שיעור המחיצה דעז"נ אם אפשר יהי' כגוף בינוני עד הראש (ולמעלה מזה ווילון) ובשעה"ד תהי' לפחות י"ט ולמעלה מזה ווילון מספיק, וזה עדיף מווילון מן הקרקע עד למעלה (דאין לו דין מחיצה גמורה).

וביכ"נ חדש שעדיין אין מחיצה, אם מבטיחים לעשות מחיצה אין להמנע מלהתפלל שם, ולעת עתה אם נשים אחדות נכנסות, יש לתקן לפחות איזה וילון עד שיעשו מחיצה כהוגן, ושעה"ד שאני, ובכה"ג נראה שלא אסר החת"ס. (עמ' יב-יג)

ו. המוסרים ס"ת לציבור, לא פקע בעלות המוסרים, דאל"כ מבטלים מעצמם מצות כתיבת ס"ת שהיא מצוה נמשכת ואין יוצאין בכתיבה או בקנין לבר, אלא שתהא שלו כל ימיו (ועי' מנ"ח תרי"ג) ורק זכות הקריאה נמסר לאותו ביכ"נ, ואפי' מת המוסר, נשאר ברשות יורשיו. וממילא אין רשות וכת לביהכ"נ למכור הס"ת אף אם הבעלים מסרו הספר בפ"י לחלוטין,

שהרי לקריאה מסורה ולא לצרכים אחרים. ואם אין ביהכ"נ צריך לספר, או שנסגר ביהכ"נ, פשוט שצריכים למסור הס"ת לביהכ"נ אחר הצריך לו, או למגין הצריך לו, בחינם, דהוא כממון גבוה. (י"ד)

ואם נתווספו לביהכ"נ הרבה ס"ת, ונמצא שאין קוראין בכ"א אלא לפרקים, והבעלים כבר אינו קיים, בכה"ג אמדינן שרוצה שימסרוהו במקום שיש צורך בו. (ט"ו)

ג. (עניני שבת)

א. היתר דקדירה חייתא מבואר ברש"י דהוא משום דודאי לאו אדעת' לאוכלה בערב וממילא לא יבוא לחתות, דיש לו שהות גדול להתבשל עד מחר, והיינו דוקא אצלם ששמו הקדירה במקום מסוים שאין דרך להעתיקה ממקום למקום, אבל אצלינו שמינית' ע"ג טס של פח (בלעך) ארוך שהאש במקום א', והדרך להעתיקו ממקום למקום, אם יגביהם בשבת קודם שנתבשל כמאב"ד ויחזירם משחשיכה יתחייב משום מבשל, לכן נ"ל שאין אצלינו היתר דקדירה חייתא.

ולבד זה אין בהיסק גז לסמוך על זה ולומר שבודאי הוא צורך מחר, דאפי' בקדירה חייתא מתבשל בזמן קצר. ברוסי' ופולין היו מטמינים קדרות לצורך בתוך התנור ומדבקין הכיסוי הדיבוק קל לסימן שלא יפתחו התנור עד למחר, ובגחלים לא הי' נגמר הבישול עד למחר, משא"כ בנידו"ד שהאש מכוסה בטס והתבשיל מגולה אין ההיתר של הגמ', מלבד מה שאין ברור הזמן של סמוך לחשיכה. (עמ' כ-כא)

ב. בענין חידושו של ר"ת שיש ב' שקיעות, לא נזכר בשום ראשון שאחר

שנכסית החמה מן העין הוא עדיין יום, וברור אצלי שר"ת בא להחמיר לענין מוצש"ק שימתינו שיעור ד' מילין משנכסית החמה מהעין, אבל לא להקל בעש"ק לחשוב ג' מילין ורבע אחר שנכסית החמה ליום, להקל על כל אלה שקדמוהו. שהרי הראי' שלו מגמ' פסחים צ"ד שאמר ר' יהודה שיש ד' מילין מהשקיעה עד צה"כ, כשם שראי' משם לאחר זמן צה"כ במוצ"ש, כך ראי' משם להקדים בע"ש. ואם תקשה הסתירה בין גמ' שבת לגמ' פסחים, הרי אפשר לומר ג"כ שיש ב' מיני צה"כ וכמ"ש הגר"א, וזה הנראה בחוש, אבל ב' שקיעות בעובי הרקיע כבר כתבו שאינו במציאות.

וכשאני לעצמי נלע"ד דשיעור ביה"ש לרבה ורב יוסף (בשבת) שנמשך רק ג' רבעי מיל, אינו לדעת רבא, ולדעתו למסקנה דמשגיחין על הכסיף המערב, היינו דתחילת ביה"ש הוא הכסיף המזרח, וסופו הכסיף המערב, ואולי הוא ד' מילין, ויתורצו ב' הסוגיות. וחכמי א"י שהקלו במוצ"ש פחות משיעור ד' מילין, נראה דסברי כיון דעיקר זמן לילה בגמ' בכמה דוכתי הוא צה"כ, ואפי' רבא לא הזכיר ד' מילין אחר השקיעה, אלא הכסיף המערב (שנראה לעין קודם ד' מילין) ודברי ר' יהודה שבפסחים (שהזכיר ד' מילין) אפשר נאמר על מקומות הרחוקים מקו המשוה, ובקיץ... וגם ר"ת לא יפלוג על רבא שפסק אדשמשא בריש דקלא אתלו שרגא... ופשטות הקרא והיו לאותות ולמועדים וימים ושנים, דהלילה מתחיל בערוב השמש ושקיעתה, והראשונים שפי' שלדעת ר"ת מתחיל תוס' שבת משקיעה ראשונה, ודאי כוונתם משהחמה נראית

חאילנות, כי לא יחלקו על דברי **(עמ' כב-כג עש"ב)** (א"ה וכ"מ בתוס' **ה' ש' דבתחילת שקיעה עדיין היום גדול** **סו"ט בטיהרא, ודוק.**)

ג. **לקדש בכוס נייר איני רואה חשש, וכן במס' כלים (י"ז ט"ו)** שנקרא כלי **המשנה**: העושה כלי קיבול מכל מקום **מובן שמצוה לברך על כוס נאה, אם אין לו אחר, או שהוא עני, יכל** **חמש כו, וגם כשר לנט"י.** (עמ' כ"ח)

ד. מי שיוכל לשחות יין יש לקדש על יין דוקא ולא על מיץ ענבים, דבכל התורה והגמ' מקושר יין עם שכרות, דעיקר יין הוא כשראו' להיות שתוי ושמח על ידו, אא"כ אסור לו אלכוהול לפי הרופאים. ובתש' כנה"ג (א) פסק דאם עצרו את התסיסה באופן שמין הענבים לא יהי' לעולם יין, מברכין שהכל ואינו נאסר במגע גוי, ויש להסתפק לפ"ז במין ענבים שלנו. (עמ' כ"ח)

י"ד אב - הה"ק ר' צבי הירש (ב"ר אהרן) מליסקא (תקס"ח-תרל"ד)

פיו, אבל לענין שיכנס ללבו, צריך בכל ימיו לעסוק בתורה... דעיקר לימוד התורה שיכניס החכמה ללב... ויהא חביב אצלו מאד מאד... וע"י שמדבר בכל פעם, יכנס ללבו.

ג. (שם) הש"י רצה שיהי' טעם העץ כטעם הפרי, דהיינו אם אדם עושה מצוה כגון צדקה, נמצא הצדקה הוא הפרי והאדם העושה הוא העץ, שיהא כוונתו ג"כ בשביל מצות צדקה ולא בשביל מחשבה אחרת ככבוד או ד"א, דע"י כך אין טעם העץ כטעם הפרי, וזה הוא בחי' עה"ד טו"ר...

ד. (שם) כ' בבינה לעתים טעם איסור אכילת דם, דעיקר אכילת אדם צ"ל בשביל נשמתו שתשאב רוחניות המאכל והגוף יהי' טפל לנשמה, ואם יאכל דם יתגשם ויהי' אח"כ עיקר כוונתו בשביל גופו ויעשה גופו עיקר והנשמה טפל, וז"ש - ולא תאכל הנפש עם הבשר...

תלמיד הישמח משה ועוד צדיקים, **היי' קשור עם הד"ח מצאנו, והדפיס בן חור קצת מחידושי זקנותו בשם אך פרי תבואה, והרי כמה דיבורים מצוואתו ומחספר עצמו.**

א. (מהצוואה) אני מבקש מבני, שכל **מה שיגיע לידם איזה ריות יתנו מעשר כו' ואני בה' אשים מבטחי שיהי' להם פרנסה. ויתעסקו בתורה כ"א כפי יכלתו, וידבקו עצמם בצדיקים שיהי' בדורם, ולשמוע עצתם בכל דבר, ועי"ז רגליהם לעולם לא ימוט. ומאד אני מבקש שהעיקר שיהי' להם שלום ולא יתקוטטו עם שום אדם, חגם שיהי' נראה להם שהם צודקים... ואם עכ"ז יהא להם איזה דבר, יסמכו על בד"ץ או על ג' אנשים כשרים מישראל, ויתפללו גם עלי כי ברא מזכה אבא, ואני ג"כ אתפלל בעדם אי"ה.**

ב. (בראשית) הגם שלענין לימוד התורה הי' די שילמד עד שיהי' שגור